

VLADIMIR FEDOROVSKI

O LUME SECRETĂ

Mari spioane din secolul al XX-lea

Traducere de Diana Morărașu

Prefață de Ion M. Ioniță

CORINT
ISTORIE

VLADIMIR FEDOROVSKI este autorul mai multor bestselleruri internaționale. În prezent, este cel mai editat scriitor de origine rusă din Franța. Recent, a publicat *Le Roman des Tsars* și *Le Roman de la Perestroika* la editura Le Rocher, unde coordonează colecția „Romanul locurilor și destinelor magice”.

Redactare: Alexandru Macovei

Tehnoredactare computerizată: Simona Bănică

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: Fotografie reprezentând-o pe Mata Hari.

Vladimir Fedorovski, *Le roman des espionnes*

Copyright © Editions du Rocher, 2014

All rights reserved

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8723-15-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FEDOROVSKI, VLADIMIR

O lume secretă: mari spioane din secolul XX /

Vladimir Fedorovski ; trad.: Diana Morărașu ;

pref.: Ion M. Ioniță. — București : Corint Books, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-8723-15-0

I. Morărașu, Diana (trad.)

II. Ioniță, Ion M. (pref.)

327.84(100)"19"

Prefață

Spioanele unui război mai lung decât secolul

Stabilit la Paris, în buna tradiție a exilaților ruși din timpul revoluției bolșevice, Vladimir Fedorovski, fost diplomat sovietic și susținător al lui Gorbaciov, devine un prolific scriitor concentrându-se asupra istoriilor complicate ale secolului al XX-lea.

Istoriile în care femeile-spion au jucat un rol complicat, uneori de succes, alteori tragic, volumul de față fiind dedicat agentelor rusoaice. Viața lor poate fi cât de cât reconstituită pe baza unor memorii și a puține documente. Cele câteva supraviețuitoare au lăsat jurnale și confesiuni. Maestre ale mistificării și ale jocului dublu, aceste femei remarcabile au stârnit pasiuni și au ajuns să manipuleze personaje influente din înalta societate occidentală, din politică, din mediul artistic. Ele au fost mijlocul perfect prin care va fi pusă în aplicare teoria lui Lenin privind racolarea „idioșilor utili”, dispuși să se pună în slujba comunismului.

Dar cine erau ele și cum au ajuns în slujba serviciilor secrete?

„Venite pe lume în zorii noului veac, moștenitoare ale societății victoriene a secolului al XIX-lea, ele au fost pregătite pentru o existență facilă, adică burgheză și uneori chiar aristocratică, pentru o viață de plăceri și de frivolitate lipsită de griji; dar iată că s-au trezit aruncate brusc într-un univers ostil, în care totul se prăbușea, pentru ca mai apoi să se deschidă vertiginos în fața perspectivelor unei noi ordini sociale.

Asemenea tuturor rusoaicelor cu aceleași origini și din aceeași clasă, ele au fost sortite pribegiei, terorii, nebulniei, reduse la condiția de a trăi din pomeni, forțate uneori să își ia zilele... Tragediile lor personale erau un reflex al catastrofei universale în care au fost târâte. Iar aceste eroine ale cataclismului istoric nu și-au datorat salvarea decât unei invincibile voințe de a trăi, de a supraviețui în momentul prezent, fără a se gândi la ziua de mâine, viitorul lor construindu-se de la o zi la alta”, spune Fedorovski.

Primul Război Mondial și victoria lui Lenin în Rusia sunt cataclisme istorice. Noua ideologie susținea că va urma confruntarea pe viață și pe moarte a sovietelor cu imperialismul mondial, mersul istoriei fiind către prăbușirea implacabilă a capitalismului și triumful la nivel planetar al socialismului victorios. Pe ruinele Europei devastate la o scară cum nu se mai văzuse până atunci în istorie, începea noua confruntare sau „marele război civil” care va sfâșia din nou continentul.

Ideologia luptei de clasă se va ciocni cu ideologia luptei de rasă. Ambele urmăreau să distrugă orice fărâmă de viață liberă. Omul urma să fie înrolat sau zdrobit. O luptă în care avantajele vor trebui obținute cu orice preț, pe orice căi, cu orice sacrificii. Spionaj, șantaj, manipulare, diversiune, crimă, teroare. Iată o rețetă la care spioanele venite din frig au contribuit din plin.

„De ce și cum atâtea femei tinere au devenit spioane în cursul secolului al XX-lea?”, se întreabă Fedorovski în numele cititorilor săi.

Și explică:

„Spionajul a intrat în viața lor ca o scândură de salvare, ajutându-le să își țină capul deasupra apei în mijlocul furtunilor acelei epoci crunte. Aruncate în vârtoarea evenimentelor, ele au fost, asemenea atâtor alte femei, lovite de tragedii teribile, fiind totodată supuse unor presiuni groaznice, generate de mașinăria de măcinat oameni pusă în mișcare de dictatura roșie. La drept

vorbind, aceste femei excepționale nu erau lipsite nici de inteligență, nici de luciditate, nici de convingeri. Dar ele au fost adesea supuse abuzurilor implacabilului sistem de control al Siguranței Statului sovietic și al responsabililor lui, considerați maeștri în arta manipulării spiritelor.

Cu toate acestea, de cele mai multe ori, colaborarea lor cu serviciile de informații nu era rezultatul unui act disperat; din contră, implicarea lor era rodul unor eforturi perfect asumate și raționale, la care au consimțit în speranța că, prin asta, își vor salva familia, apropiații, prietenii luați ostatici de către regimul totalitar. Ele însele erau niște incredibile manipuloare ale destinului.”

Pentru a nu cădea în haosul destinelor manipulate ale persoanelor sale, Vladimir Fedorovski este nevoit să recurgă la clasificări. Își împarte spioanele în clase și genuri, ca în biologie.

Marile clase evocate sunt *pionierele*, *tehnicienele*, *estetele* și *agentele farmecului*. Fiecare clasă are propriile maestre ale jocului secret în momente cheie ale istoriei.

Cine sunt *pionierele*? Vlăstare ale aristocrației prăbușite sub marșul revoluției comuniste. Fetele educate ale unei elite sortite pieirii. Ele se vor regăsi în cele mai sinistre povești ale războiului civil și ale primilor ani sovietici. Mura, baroneasă Budberg, este figura simbolică a acestei clase de spioane. Se implică împreună cu iubitul ei, agentul britanic Robert Bruce Lockhart, în complotul care viza lichidarea regimului bolșevic prin uciderea lui Lenin. A fost una dintre cele mai misterioase operațiuni ale acelor vremuri tulburi în care, într-o Rusie cuprinsă de incendiul revoluționar, spioni, teroriști, aventurieri, bandiți și escroci încercau într-un joc de tipul totul sau nimic fie să schimbe istoria, fie să dea marea lovitură a vieții lor. Pentru Mura și Lockhart operațiunea se va dovedi un dezastru. Complotul este descoperit de poliția secretă a lui Lenin. Azvârliți în închisoare, cei doi vor supraviețui miraculos și vor fi eliberați. Relația lor va continua și lumea spionajului și a disuasiunii îi va avea protagoniști

zeci de ani de acum înainte. Dar pentru că în această lume există mereu îndoieli, sunt voci care susțin că întreg complotul a fost organizat sub supravegherea bolșevicilor care au manipulat toată scena având nevoie de un pretext pentru a declanșa teroarea roșie... Cineva a lucrat ca agent dublu. Întreaga poveste se regăsește în carte în capitolele „Dragoste la prima vedere pe mările Nevei” și „Complotiștii manipulați”. Dar lucrurile nu se opresc aici. Baroneasa își continua aventurile la Londra și la Paris. Devine amanta lui Maxim Gorki și a lui H.G. Wells. E bănuită că lucra și pentru britanici, și pentru ruși, ba chiar și pentru germani. Ulterior, nimeni, nici măcar cei mai apropiați prieteni nu vor putea afirma cât este adevăr și cât este fabulație în povestea baronesei Budberg.

Tehnicienele vor fi cele mai dure spioane ale lui Stalin, cele care vor contribui la succesul unor misiuni de soarta cărora liderul de la Kremlin se va interesa personal. Câteva exemple ar fi: uciderea vechiului său rival Lev Troțki în Mexic, spionarea lui Hitler și chiar plănuirea asasinării fűhrerului prin intermediul actriței Olga Cehova, în mare vogă în elita nazistă și, nu în ultimul rând, furtul secretelor bombei atomice de la americani, o operațiune esențială pentru ca URSS să rămână o superputere în lumea Războiului Rece...

Iar *estetele* vor fi, fără îndoială, frumoasele rusoaice strecurate în intimitatea unor mari scriitori, publiciști, oameni de știință, artiști de anvergură pentru a-i face favorabili și chiar suporteri dedicați ai cauzei sovietelor. Spirite mari au ajuns astfel în postura de idioți utili ai regimului bolșevic. Secretele lor rusoaice, devenite amante și eventual soții, sunt singurele care au cunoscut în amănunt secretele acestor transformări. Transformări care au avut, de obicei, ca punct culminant al manipulării o excursie de documentare în Rusia minuțios organizată de serviciile secrete și supravegheată atent de Tătucul de la Kremlin. Vizitele aranjate în paradisul sovietic, decorurile montate pentru înalții oaspeți, întâlnirile „spontane” cu

oamenii muncii, banchetele fastuoase, darurile bogate și conversațiile cu Stalin la un pahar de votcă au alcătuit o rețetă căreia puțini i-au rezistat.

Agenții farmecului, femei și bărbați deopotrivă, își vor face datoria față de patria proletariatului îmbinând spionajul cu cea mai veche meserie din lume. Kremlin, sex și spionaj, ce poate fi mai incitant!

Vladimir Fedorovski știe să-și vândă marfa.

„În acele vremuri echivoce, ele au avut o serie de relații adeseori obscure și discutabile. Dar, în loc să emitem judecăți morale asupra motivațiilor și gesturilor lor, ni s-a părut preferabil să pătrundem în intimitatea lor și să încercăm să ridicăm vâlul de pe câteva dintre resorturile ascunse ale istoriei.

Iar dacă în cursul povestirii noastre va răzbate, ici-colo, o anumită simpatie față de ele, poate că ar trebui să le recunoaștem o victorie postumă: puterea de a stârni admirația și îngăduința chiar și de dincolo de mormânt...”

Să fim onești, este doar o manevră literară menită să-l facă pe cititor să simpatizeze cu personajele acestor povestiri din volumul de față. Resorturile ascunse ale istoriei au stat în altă parte. În birouri ascunse, acolo unde s-au plănuit operațiuni, acolo unde monștri ai puterii absolute au dispus după propriile calcule de viața a milioane și milioane de oameni. Cel mai întunecat secol al umanității a avut costuri uriașe. Iar libertatea câștigată la sfârșitul războiului lung cât veacul a fost scump plătită.

Din păcate, această plată nu este făcută o dată pentru totdeauna. Libertatea se câștigă greu și se apără continuu. Pericolele nu dispar niciodată și nu se îndepărtează de la sine. Catastrofele prin care a trecut omenirea în secolul abia încheiat o dovedesc cu prisosință.

Poveștile spioanelor venite din frig sunt o mică parte din ceea ce s-a întâmplat. Viața lor este seducătoare ca un labirint

de oglinzi în care este imposibil să mai distingă realitatea de imaginile multiplicat la infinit.

O lume secretă deschide intrarea într-un astfel de labirint. Pentru cititor experiența este fascinantă, ca intrarea într-un univers paralel, un univers în care nici legile omenești, nici legile fizicii nu se aplică. Iar dacă cititorul poate răsufla ușurat la sfârșitul cărții, întorcându-se la viața normală, acolo unde lucrurile sunt de cele mai multe ori ce par a fi, personajele labirintului nu vor mai ieși niciodată de acolo. Rămân destine neclare, reflectate în muchiile unor oglinzi sparte pe care nimeni nu va reuși să le mai lipească la loc. Au jucat un rol în marea istorie scrisă de alții.

ION M. IONIȚĂ

Preambul

Lady

Era una dintre acele gale sclipitoare și utile al căror secret Nisa îl stăpânea cum nu se putea mai bine: sub candelabrele și aurăriile marilor saloane din hotelul orașului, oaspeții și-au plătit scump dreptul de a se așeza pe scaunele mici, incomode, din jurul meselor învelite în voaluri roz și împodobite cu bujori. Era un bal de caritate în beneficiul copiilor defavorizați din Regatul Unit.

Seara a fost inaugurată de o cântăreață celebră, care a interpretat *Cântecul de leagăn* al lui Ceaikovski. Din onorabila asistență, două prințese atrăgeau toate privirile. Se remarcau, în egală măsură, mai multe actrițe de cinema, fotbaliști și piloți de automobile, care luau fața deputaților și a altor notabilități locale.

Cum aș fi putut ghici cu câteva ceasuri în urmă, când îmi potriveam cu grijă nodul papionului la smoching, că în această seară voi avea parte de una dintre cele mai remarcabile întâlniri din viață?

Toată lumea îi spunea Lady, iar ea părea cu adevărat coborâtă din tabloul lui Gainsborough¹. Regină a marinarilor Maiestății Sale Elisabeta a II-a, lady G. nu obișnuia să vorbească despre originile ei.

Cu toate acestea, adevărul a ieșit la lumină cu mare zarvă într-o bună zi, când a fost invitată de către președintele Eisenhower să viziteze o bază ultrasecretă din Statele Unite, alături de soțul ei, amiralul britanic Gifford.

Când președintele le-a dat asigurarea că niciun picior de rus nu va călca vreodată pe acele meleaguri, ofițerul, prieten al președintelui, a arătat înspre soția sa și a declarat în fața asistentei năucite:

— Vă înșelați, domnilor, aveți în față o rusoaică!

Lady Gifford, căreia i-a înghețat sângele în vine, a salvat situația improvizând:

— Ei, domnilor, în fond, ruși, englezi, americani sau francezi, toți suntem cetățeni ai mărilor...

Seara, i-a mărturisit soțului ei că a fost cât pe ce să îl omoare!

În timpul călătoriilor sale în Franța, obișnuia să ia prânzul sau cina la Maxim's. Așa se face că, într-o bună zi, s-a trezit așezată la o masă învecinată cu aceea a regelui detronat al Egiptului, Farouk², față de care nutrea de multă vreme o ură implacabilă. Cu o voce calmă, a afirmat atunci că unele ființe întruchipează toată degradarea umană. Apoi s-a ridicat și a trecut maiestuos pragul celebrului restaurant.

Portarul, care a fost întrebat cine este această doamnă atât de distinsă, a răspuns:

— Este o mare doamnă, domnule. Lady G. este personificarea însăși a aristocrației britanice.

Aceasta era legenda care o înconjura pe lady Gifford, dar nimeni nu îi cunoștea secretul.

Serata ajunsese la apogeu. Puțin izolat, străin de toată această mulțime care se distra, am ezitat întrucâtva când ea s-a îndreptat spre mine, cu instinctul sigur al femeilor care se știu frumoase și admirate. Prezentările au fost făcute cu un firesc

desăvârșit. O mare doamnă, extrem de directă, care știa exact ce anume dorea:

— Dragul meu prieten, mi-a spus, cu fermecătorul ei zâmbet insinuant, mi se pare că vă plictisiți la fel de tare ca și mine. Ce ați spune dacă v-aș ruga să mă luați de aici și să mă conduceți acasă? Șoferul meu a dispărut.

M-am înclinat, tainic încântat de ocazia rară care mi se oferea, aceea de a mă întreține în particular cu una dintre cele mai misterioase și mai atrăgătoare figuri pe care le văzusem vreodată. Prevenită fiind în legătură cu dimensiunile reduse ale mașinii mele coupé, ea nu a făcut decât să râdă, invitându-mă să-i ofer brațul, fără alte gesturi protocolare.

Astfel, am pătruns pentru întâia oară în secretele vilei Louise, cavalier improbabil al celei mai încântătoare dintre doamnele de odinioară.

Parfumul ei mă vrăjea. Cu tente de ambră, un buchet delicat de flori albe, părea a proveni din ținuturi îndepărtate și știam deja că nu îl voi uita niciodată.

Când ne-am instalat în salon, m-a rugat să deschid ferestrele înalte și mi-a atras atenția asupra luminilor de pe iahțul regal al familiei Angliei, ancorat în dană pe timpul nopții.

— Am auzit că vă plac poveștile, a spus, cu frumoasa ei voce gravă. Dacă doriți, vă pot povesti o istorie foarte tristă. O istorie despre femeile din umbră care au marcat veacul nostru tragic.

Pradă amintirilor și emoțiilor pe care le retrăia, trecea fără să-și dea seama de la rusă la engleză, apoi la franceză, cu o ușurință deconcertantă. M-am obișnuit repede să o urmăresc, pasionat de evenimentele incredibile pe care mi le relata.

Vorbea despre destinul ei, dar și despre jocurile hazardului acestui secol care a văzut atâtea popoare destrămându-se. Se întrerupea din când în când, preocupată ca nu cumva să mă fi

plictisit. Dar eu nu mă mai săturam să o aud evocând aceste frânturi din trecut, care îi împurpurau pe neașteptate obraji palizi, aprinzând un licăr aparte în ochii săi minunați.

Cum o confidență atrage după sine o alta, lady G. a început să îmi povestească și despre soarta prietenei ei, baroneasa Budberg.

Fiindu-mi teamă să nu o obosesc, i-am propus să vin să o ascult și în seara următoare. Și astfel, în decursul câtorva întâlniri de neuitat, mi-a povestit întreaga istorie.

La a doua noastră întrevedere, avea lângă ea o agendă legată în piele bleu, foarte uzată. La invitația ei, am descifrat, plin de emoție, notele ei de călătorie, scrise pe vremea când îl însoțea pe Winston Churchill în Rusia, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Pe filele groase, cu linii azurii, a consemnat principiile după care, în opinia ei, ar trebui să se ghideze fiecare dintre noi. O păstrez și astăzi, fiind una dintre cele mai dragi comori ale mele. Am citit: „Lui Dumnezeu nu i-ar fi pe plac, domnule, dacă ați avea, asemenea mie, și alte subiecte de reflecție în viață, în afară de iubire și secretele veacului nostru...”

Descopeream, la rându-mi, aceste secrete, în timp ce-o ascultam pe lady G. dezvăluindu-mi ce a făcut de-a lungul vieții. Aparținea unei mari case ruse, care se evidențiasse în istorie încă de pe vremea lui Petru cel Mare. Alungată din țara ei natală de Revoluția bolșevică, a ajuns la Istanbul, unde a cunoscut un tânăr ofițer englez. A fost dragoste la prima vedere, a urmat un mariaj fericit...

În altă seară, șoferul ei ne-a dus, într-o limuzină lungă, până la proprietatea tatălui ei, de la Mougins. M-au întâmpinat fotografiile cu chipurile acestei familii înduioșătoare, dar gazda mea m-a adus aici pentru a-mi dezvălui conținutul misivelor

clandestine, păstrate într-o cutie de pălării, pe care soarta le ajutase să ajungă, într-un final, în mâna destinatarei.

— La 15 august 1962, exact la ora la care sora mea s-a stins din viață, acest portret al ei, pe care-l agățasem deasupra nopțierei, s-a desprins fără niciun motiv aparent. Am văzut în asta un semn rău, astfel încât scrisoarea care îmi aducea vestea morții ei nu m-a surprins prea mult, mi-a explicat bătrâna mea prietenă.

Vorbind, a întins o mână tremurândă înspre o acuarelă semnată de Voloșin³, care înfățișa o tânără blondă, împodobită cu un *kokoșnik*⁴ pe care îl îndrăgea atât de mult.

Când lady G. și-a încheiat povestea, am avut pentru prima oară impresia că e lipsită de vlagă, aproape fără suflu, ca după o cursă lungă.

Mă încercau remușcările pentru că am obligat-o să-mi dezvăluie cele mai ascunse meandre ale memoriei. Dar ea a găsit vorbele potrivite pentru a-mi potoli scrupulele:

— Copiii și nepoții mei au auzit adesea frânturi din această istorie zbuciumată. Ba chiar de atâtea ori, încât nici nu mă mai ascultă când le vorbesc. Probabil că aveam nevoie ca un străin de familia noastră, așa ca dumneavoastră, să îmi ofere o ureche atentă și amabilă.

Interlocutoarea mea și soțul ei, amiralul, au știut toată viața pentru ce luptă. În acei ani teribili, amenințați de umbra sângeroasă a nazismului și de teama de a-l vedea pe Hitler atinându-și scopurile, chiar și cei fericiți aveau o poveste tainică de spus.

Cuplul și-a pus toate resursele la dispoziția lui Winston Churchill, încă de la numirea acestuia ca premier, în mai 1940.

Winston era un obișnuit al reședinței Gifford, fieful lor din Scoția, a cărui amfitrioană incontestabilă era lady G. Acolo se

țineau frecvent reuniuni secrete. Se organizau întâlniri discrete. Salonul galben, sera cea mare și biblioteca au fost teatrul multor discuții pasionate, al multor decizii vitale pentru viitorul Europei.

Tânăra gazdă se pricepea ca nimeni altcineva să dirijeze conversațiile, deturnându-le cu abilitate cursul, sau să pună pe tapet alte subiecte de interes. Nimeni nu știa de unde moștenise această știință a discuției, această artă a dezbaterii de idei, care făcea din seratele ei momente scânteind de spirit și de farmec.

Reședința lor din Londra, care scăpase ca prin urechile acului de distrugere în teribila noapte de 15 septembrie 1940⁵, rămânea un centru de neocolit al vieții mondene londoneze. Legăturile lui lady G. cu Franța au constituit, de altminteri, o punte de legătură și o cale de liberă trecere a membrilor forțelor franceze libere spre capitala britanică. Colonelul Passy⁶, șef al BCRA, biroul de informații al Franței libere, înființat de generalul de Gaulle, era un obișnuit al casei Gifford. El le-a prezentat personalități scilicet, precum baroneasa Budberg, Raymond Aron⁷ sau Maurice Schumann⁸, cu care lady G. se bucura neșpus să vorbească în franceză. Alți obișnuiți ai casei erau aviatorul Romain Gary, pe a cărui mamă o cunoscuse la Nisa, și Lesley, soția acestuia. Lesley nutrea o adevărată pasiune pentru Rusia, care o înduioșa pe lady G., căci îi amintea de îndepărtata ei soră mai mică, despre care nu avea prea multe vești pe atunci.

Amiralul Gifford ocupa funcții importante la amiralitate. El a fost cel care a sugerat să fie solicitată soția lui în ziua în care departamentul care se ocupa de Rusia din cadrul MI-6 și-a pierdut cel mai bun traducător în bombardament.

Cuplul rezista eroic, solidar, sub bombardamentele care zguduiau noapte de noapte Londra. Locul lor era acolo, lângă combatanți.